

CZĘŚĆ II

WYBORY DECYZYJNE PRZEDSIĘBIORSTW

Izabella Steinerowska-Streb

ROZDZIAŁ 7

ZMIANY W FUNKCJONOWANIU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE PO INTEGRACJI Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Szanse i zagrożenia małych i średnich przedsiębiorstw w świetle prognoz wykonanych przed akcesją Polski do Unii Europejskiej

Akcesja Polski do Unii Europejskiej wywołała na polskim rynku szereg zmian o charakterze ekonomicznym, politycznym i demograficznym. Wiele z tych zmian zostało przewidziane przez ekspertów z dużym wyprzedzeniem, jednakże pewne zjawiska, do których doszło w konsekwencji integracji nie były przez nich w ogóle rozpatrywane. Analizując płaszczyznę życia gospodarczego stworzono liczne scenariusze szans i zagrożeń dla polskich przedsiębiorstw. Wśród najistotniejszych zagrożeń zwracano uwagę na utrudnienia o charakterze finansowym wywołane kosztami, które czekają polskie firmy w związku z dostosowaniami do przepisów Unii.

Szacowano, iż dla dużych przedsiębiorstw korzyści z integracji gospodarczej będą związane ze wzrostem ich wielkości, poprawą sytuacji negocjacyjnej, korzystniejszym dostępem do kapitału, efektywniejszym wykorzystaniem personelu oraz lepszą pozycją na rynku krajowym i zagranicznym. Natomiast dla małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) dostrzeżano przede wszystkim szanse w korzyściach wynikających z funkcjonowania w otoczeniu lepiej funkcjonujących dużych organizacji gospodarczych - jako ich kooperantów i dostawców (Zieliński M., 2000, s. 35).

Prognozy dotyczące sektora MSP koncentrowały się głównie na przewidywaniach dotyczących nasilenia się konkurencji na rynku wewnętrznym, która mogłaby ograniczyć rozwój tej grupy podmiotów (Dzierżanowski W., 1999, s.79; Stieber K., s. 1). Ekspertci przestrzegali, iż polskie małe i średnie przedsiębiorstwa nie dysponują jeszcze takimi zasobami (tabela 1), jak ich unijni odpowiednicy. Prognozowali, iż w konsekwencji napływu nowych inwestorów z Unii Europejskiej małe i średnie polskie przedsiębiorstwa będą zmuszone do inwestowania w podnoszenie ich konkurencyjności. Podkreślano, że wymagać to będzie od małych i średnich firm wzrostu wydatków nie tylko na poprawę technologii oraz jakości produktów i usług, ale również na wprowadzenie strategii marketingowych i ciągłe podnoszenie

kwalfikacji pracowników. Takie dostosowania małych i średnich przedsiębiorstw uważano za niezbędne. Bez nich, jak sądzono, podmioty te mogą spodziewać się spadku udziałów w rynku, utraty dostępu do czynników produkcji czy też utraty niektórych kooperantów. W tym kontekście jako istotną korzyść, wynikającą z akcesji Polski do Unii Europejskiej postrzegano oczekiwane zmiany na rynku usług finansowych. Spodziewano się, że integracja wpłynie pozytywnie na dostępność środków kapitałowych dla małych i średnich firm. Przed przystąpieniem Polski do Wspólnoty głównymi instytucjami świadczącymi usługi finansowe dla przedsiębiorstw były banki, które traktowały małe i średnie firmy jako grupę obciążoną wysokim ryzykiem i niechętnie udzielały im kredytów żądając nieproporcjonalnie wysokich zabezpieczeń. Dominującym źródłem finansowania działalności sektora MSP były więc fundusze własne, co znacznie ograniczało zdolność tej grupy podmiotów do inwestycji i rozwoju. Z tego powodu jako jedną z istotnych szans dla polskich małych i średnich przedsiębiorstw wskazywano dostępność funduszy Unii Europejskiej, jej programów pomocowych oraz działań podejmowanych na rzecz rozwoju MSP.

Tabela 1. Silne i słabe strony polskich małych i średnich przedsiębiorstw w kontekście integracji Polski z Unią Europejską

SŁABE STRONY POLSKICH MSP	MOCNE STRONY POLSKICH MSP
Niezadowolająca jakość produkcji i usług (w szczególności w porównaniu do konkurencji z krajów UE)	Zdolność do szybkiej zmiany rodzajów działalności
Słabe wyposażenie w kapitał finansowy i rzeczowy	Zdolność do naśladowania i imitacji produktów
Silne uzależnienie od wąskiego rynku lokalnego	Duży dynamizm i szybki rozwój
Niska zdolność kredytowa	Silna motywacja do pracy zarówno pracowników jak i pracodawców
Niski poziom wiedzy na temat zarządzania i marketingu	Zdolność do szybkiego uczenia się i nabywania umiejętności
Niezbyt dobra reputacja polskich firm za granicą	Rosnący popyt wewnętrzny
Brak strategii działania, koncentracja na działalności bieżącej	Realizacja inwestycji sposobem gospodarczym znacznie obniżającym koszty
Niski poziom inwestycji	

Źródło: K. Pachuła, A. Szmaj, Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw a aspekty procesu integracji z Unią Europejską w: Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu integracji europejskiej, pod red H. Lewandowskiego, M. Miszewskiego, WSEiA, Bytom 2000.

Specjaliści oceniali, iż szanse, które stwarza integracja (tabela 2) najszybciej będą w stanie wykorzystać zarządzane proaktywnie firmy, które jeszcze przed akcesją działały na rynkach zagranicznych. Według szacunków małe i średnie przedsiębiorstwa ukierunkowane wyłącznie na lokalne i regionalne nisze rynkowe, mogą być zagrożone przez konkurentów z Unii zainteresowanych tymi samymi odbiorcami. Przewidywano, iż tak, jak to miało miejsce na rynkach portugalskim czy hiszpańskim, w Polsce także dojdzie do pewnych zmian w cha-

rakterze i natężeniu konkurencji w niektórych sektorach (np. w handlu detalicznym) często zdominowanych przez małe i średnie polskie firmy.

Tabela 2. Szanse i zagrożenia wynikające z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej dla polskich małych i średnich przedsiębiorstw

SZANSE	ZAGROŻENIA
Zwiększenie rynku zbytu	Zwiększona konkurencja
Szeroki dostęp do rynku czynników produkcji	Łatwa penetracja rynku polskiego przez kapitał zagraniczny
Szeroki rynek kapitałowy	Przejęcie części klientów przez zagraniczne firmy
Ograniczenie ryzyka kursowego	Wprowadzanie nowych standardów jakości
Transfery z funduszy strukturalnych	Nowe zbiurokratyzowane procedury i zawilości prawne
Napływ nowych technologii, metod zarządzania (B+R)	Nowe wymogi w zakresie prawa
Uproszczona współpraca międzynarodowa	Likwidacja barier celnych
Zwiększenie stabilności przepisów prawnych	Ograniczenie dostępu do zamówień publicznych
Likwidacja barier celnych	Brak ochrony niektórych branż
Polityka UE sprzyjająca sektorowi MSP	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bajer A., Zielenkiewicz M., Akcesja Polski do Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia dla małych i średnich przedsiębiorstw, www.janek.ae.krakow.pl oraz K. Pachuła, A. Szał, Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw a aspekcie procesu integracji z Unią Europejską w: Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu integracji europejskiej, pod red H. Lewandowskiego, M. Miszewskiego, WSEiA, Bytom 2000.

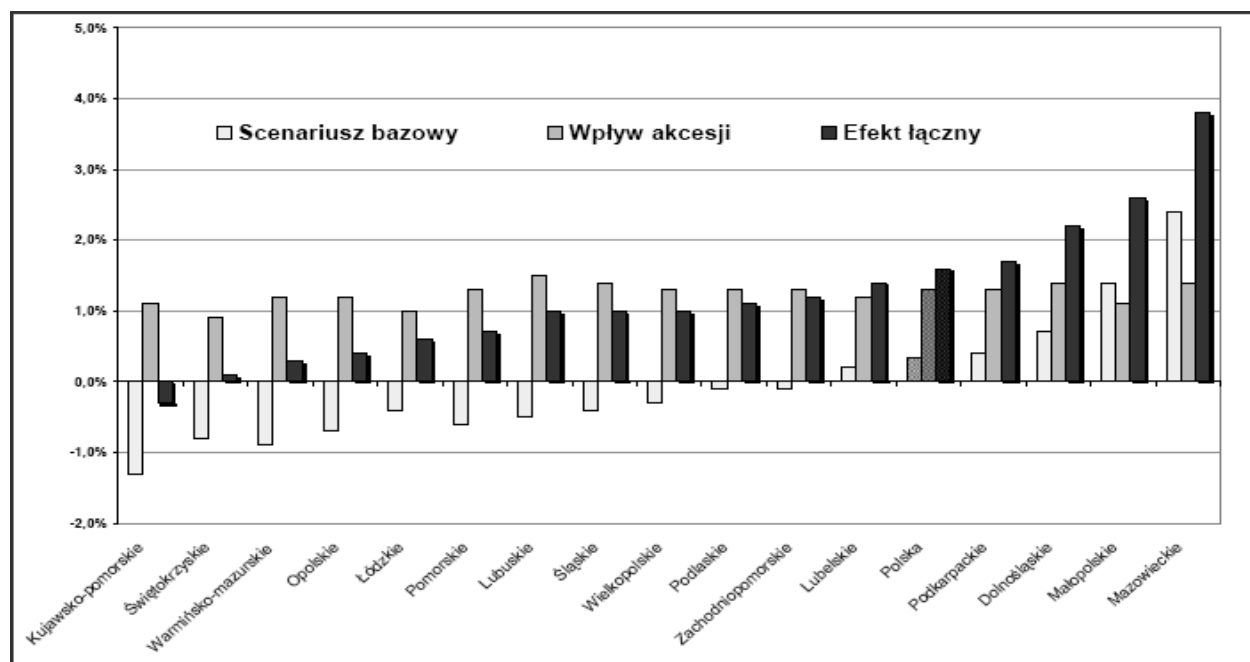
Natomiast badania bezpośrednie zrealizowane przed wejściem Polski do Wspólnoty Europejskiej dowodzą, iż przedsiębiorcy MSP w dużej mierze podzielali opinie ówczesnych ekspertów i wyrażali obawy co do wzrostu konkurencji na rynku wewnętrznym, napływu taniach usług i towarów z zagranicy, zwiększonej konkurencji cenowej, konieczności posiadania atestów, licencji, certyfikatów itp. Natomiast ich pozytywne oczekiwania związane z akcesją dotyczyły otwarcia rynku, likwidacji ceł, wzrostu dostępu do funduszy unijnych, poprawy koniunktury gospodarczej i zwiększenia popytu, rozwoju poszczególnych branży, a także wzrostu możliwości eksportowych (PKPP, 2006, s.3).

Prognozy dotyczące zmian na rynku pracy w związku z integracją Polski do Unii Europejskiej

Prognozy dotyczące zmian na rynku pracy były niezwykle trudne do wykonania, mu-

siały bowiem uwzględnić wiele powiązanych ze sobą czynników. Podstawowymi były: przyjęcie przez Polskę międzynarodowych regulacji w tym obszarze, interwencje strukturalne w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz wprowadzenie swobody migracji. Ponadto przewidywania musiały uwzględniać również różne zmienne o charakterze pośrednim, takie jak: zmiany w handlu zagranicznym, inwestycjach zagranicznych, transferze technologii i napływie funduszy strukturalnych. Uwzględniając te czynniki Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową stworzył prognozę, z której wynika, iż wpływ integracji na zatrudnienie należy rozpatrywać w perspektywie długoterminowej (wykres 1). Zidentyfikowano trzy okresy, różniąc wpływ akcesji w czasie (IBnGR, 2003, s.5). Pierwsze trzy lata członkostwa Polski w Unii Europejskiej, według szacunków Instytutu, miały wpłynąć na obniżenie poziomu zatrudnienia w stosunku do poziomu, który mógłby być osiągnięty, gdyby Polska nie przystąpiła do UE. W czwartym roku członkostwa spodziewano się dodatniego wpływu integracji na zatrudnienie, a w latach 2009-2012 przewidywano kulminację pozytywnych efektów w tym obszarze.

Wykres 1. Prognozy dotyczące średniorocznego wzrostu zatrudnienia w polskich województwach w latach 2004-2012 (%)

Źródło: Jak integracja z Unią Europejską wpłynie na regiony, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2003

Niektóre ekspertyzy dotyczące zmian na polskim rynku pracy po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej opierały się na doświadczeniach krajów, które wcześniej wchodziły do struktur europejskich. Koncentrowano się na tych państwach, których poziom rozwoju gospodarczego był przed integracją zbliżony do poziomu gospodarczego Polski - Irlandii, Grecji, Hiszpanii i Portugalii. Na podstawie analizy danych dotyczących zmian w tych krajach, spodziewano się, że w wyniku akcesji w Polsce nastąpi przyśpieszenie tempa wzrostu gospodarczego na skutek napływu środków pomocowych i bezpośrednich inwestycji, czego konsekwencją będzie wzrost poziomu zatrudnienia w gospodarce. Oczekiwano, że wysoka stopa wzrostu gospodarczego w perspektywie długookresowej doprowadzi do powstania nowych miejsc pracy w rentownych dziedzinach działalności gospodarczej (Zieliński M., 2003, s.155-

156).

Natomiast w odniesieniu do krótkiego okresu czasu prognozowano, że wejście Polski do struktur europejskich wpłynie niekorzystnie na sytuację polskich firm. Przewidywano, iż konieczność spełnienia standardów unijnych w zakresie ochrony zatrudnienia spowoduje wzrost poziomu wynagrodzeń i wzrost kosztów pracy, co przy aktywnej konkurencji uniemożliwiającej podniesienie cen, wpłynie na spadek stopy zysku przedsiębiorstw. Szacowano, że w konsekwencji mniej rentowne podmioty zostaną wyeliminowane z rynku.

Ponadto spodziewano się, iż wejście Polski do Unii Europejskiej przyczyni się do odpływu siły roboczej za granicę (Rosiek J., 2007, s. 81-83). W przypadku stałej emigracji obawiano się ubytków wysoko wykwalifikowanych pracowników. Przewidywano więc, iż w dłuższym okresie czasu polskie przedsiębiorstwa będą zmuszone do podniesienia wynagrodzeń chcąc pozyskać odpowiedni personel (Zieliński M., 2003, s. 157-161).

Przez przedsiębiorców sektora MSP zmiany na rynku pracy nie były postrzegane ani jako zagrożenie dla funkcjonowania ich firm ani jako szansa rozwoju (Kisiel R., Babuchowska K.). Z badań przeprowadzanych w kolejnych latach przed integracją wynika ponadto, iż w miarę zbliżania się terminu akcesji coraz więcej przedsiębiorców spodziewało się jej pozytywnego wpływu na ograniczenie bezrobocia w Polsce (PKPP 2003, 2004).

Małe i średnie firmy na rynku pracy przed integracją i po integracji Polski z Unią Europejską

Zatrudnianie pracowników to podstawowy cel społeczny, jaki realizują przedsiębiorstwa, w tym małe i średnie (Wolański R., s. 6). Podmioty należące do sektora MSP tworzą obecnie nieco ponad dwie trzecie miejsc pracy na rynku polskim (Starczewska-Krzysztozek M., 2008, s.2). Rola małych i średnich przedsiębiorstw jako pracodawców w Polsce wzrastała na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat. Po zmianach gospodarczo-ustrojowych, do których doszło w 1989, nastąpił dynamiczny rozwój sektora MSP. Korzystając z nowych regulacji prawnych, mimo niekorzystnych zjawisk występujących w pierwszych latach transformacji (wysokie ryzyko prowadzenia przedsiębiorstwa, niedostatek informacji rynkowej, trudności z uzyskiwaniem kredytów w sferze small biznesu itp.¹), mimo niedostatku kapitału i braku doświadczenia, prywatni przedsiębiorcy podejmowali działalność gospodarczą, a prowadzone przez nich małe lub średnie firmy znacznie lepiej adaptowały się w otoczeniu rynkowym niż przedsiębiorstwa państwowe.

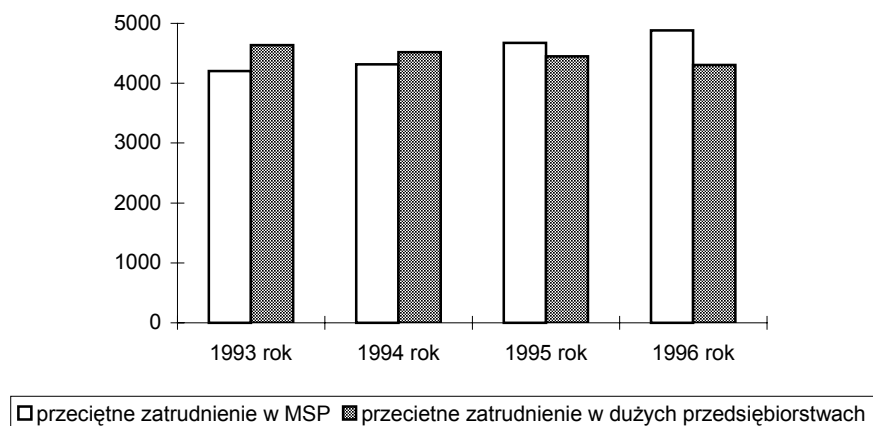
Dynamiczny wzrost MSP w znaczącym stopniu wpłynął na wielkość zatrudnienia w tym sektorze. Małe i średnie przedsiębiorstwa stały się nie tylko miejscem samozatrudnienia dla osób aktywnych, pragnących realizować się we własnym przedsiębiorstwie, ale także miejscem pracy dla osób zwalnianych z podupadających dużych przedsiębiorstw, a także dla osób wkraczających dopiero do zasobów siły roboczej. W rezultacie sektor MSP w istotny sposób przyczynił się do ograniczenia bezrobocia powstałego w konsekwencji zwolnień pracowniczych w zakładach sektora publicznego.

Szczególnie intensywny wzrost zatrudnienia w małych i średnich firmach przypadł na lata 1993 – 1996. Udział MSP w ogólnej liczbie pracujących w całej gospodarce wzrósł w tym okresie z 30% do 59,2% (wykres 2)(Ministerstwo Gospodarki 1998).

---

¹ Szerzej: Karwowski J., (1996), Rola firm finansowych w systemie funkcjonowania rynku [w:] Problemy usług finansowych w Polsce, materiały konferencyjne red. J. Karwowskiego, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin, s. 8-9.

Wykres 2. Zmiany w przeciętnym zatrudnieniu w gospodarce w latach 1993-1996

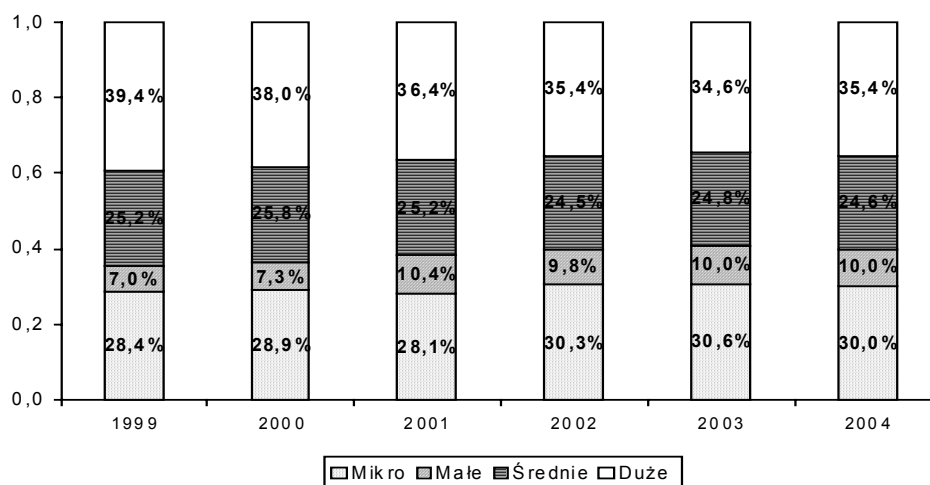

Źródło: Steinerowska-Streb I., (2003) Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w ramach łańcuchów franchisingowych, WSEiA, Bytom, s. 29

W latach 1999-2004 udział zatrudnienia w małych i średnich firmach w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach ogółem wzrósł o 6,6% podczas, gdy w tym samym czasie udział zatrudnienia w przedsiębiorstwach dużych spadł o 10,2% (wykres 3) (Zuzek D., s.2).

Wykres 3. Struktura zatrudnienia w przedsiębiorstwach według klas wielkości w latach 1999-2004*

Rys. 3. Struktura zatrudnienia w przedsiębiorstwach* w g klas wielkości (% , 1999-2004)

* Pracujący w sektorze prywatnym i publicznym z włączeniem sektora rolnictwa, leśnictwa i rybołówstwa

Źródło: Starczewska-Krzysztozek M., (2007), Raport z badań „Monitoring kondycji sektora MSP 2007” część I, Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw 2007, PKPP Lewiatan, Warszawa, s. 5

Zatrudnienie w małych i średnich firmach przed integracją Polski z Unią Europejską i obecnie

W 2004 roku - w pierwszym roku akcesji - ponad 68% osób pracowało w MSP (Zuzek D., s.2), przy czym pomiędzy 2004 a 2005 rokiem udział małych i średnich firm w zatrudnieniu w przedsiębiorstwach ogółem po raz pierwszy od początku transformacji miał tendencję malejącą. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy mogła być niepewność przedsiębiorców co do dalszego funkcjonowania ich firm w ramach Unii Europejskiej. Ponadto istotnym czynnikiem, który mógł również wpłynąć na ograniczenie zatrudnienia w małych i średnich przedsiębiorstwach w tym okresie był wzrost kosztów pracy: płac, pozapłacowych kosztów pracy oraz kosztów bezpieczeństwa i higieny pracy. Z badania przeprowadzonego przez Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych wynika bowiem, iż wzrost kosztów w tej kategorii był wśród kosztów ogółem najbardziej odczuwalny przez przedsiębiorców MSP w 2004 roku (Tokaj-Krzewska A, Pyciński S., 2006, s. 68).

Po spadku o 0,6% w 2004 roku, w 2005 roku przeciętna liczba zatrudnionych w małych i średnich firmach wzrosła o 2,6% do poziomu 5 778,6 tys. osób, a następnie o 3,1% w 2006 roku do wielkości 5959,9 tys. osób (Żołnierski A., 2007, s. 30). W 2006 roku największy wzrost zatrudnienia wystąpił w średnich przedsiębiorstwach i mikroprzedsiębiorstwach, a najmniejszy w małych firmach zatrudniających od 10 do 49 osób (Żołnierski A., 2007, s. 28). Dane dotyczące zatrudnienia na koniec lat 2005 i 2006 przedstawiono w tabeli 3.

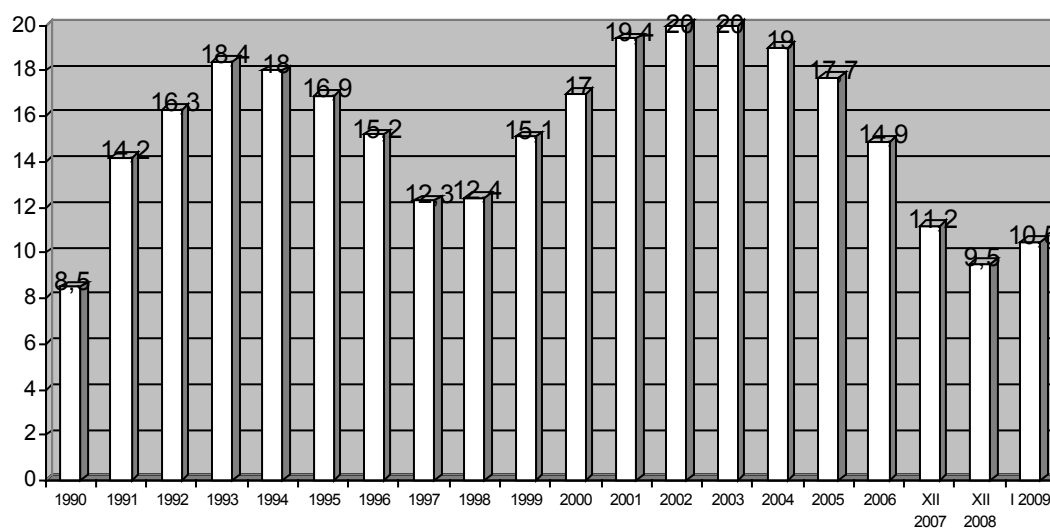
Tabela 3. Pracujący w przedsiębiorstwach według stanu na koniec lat 2005–2006 (z pominięciem Rolnictwa i leśnictwa, Rybołówstwa i rybactwa oraz Administracji publicznej)

Rok	Ogółem	z tego przedsiębiorstwa o liczbie zatrudnionych			
		0–9	10–49	50–249	pow. 249
Liczba pracujących według stanu na koniec roku w tys. osób					
2005	8 234,1	3 380,9	968,4	1 493,4	2 391,4
2006	8 500,7	3 450,2	972,8	1 541,7	2 536,0
Rok poprzedni = 100%					
2005	101,6	100,6	100,5	102,2	103,0
2006	103,2	102,0	100,5	103,2	106,0
Liczba pracujących ogółem = 100%					
2005	100,0	41,1	11,8	18,1	29,0
2006	100,0	40,6	11,4	18,1	29,9

Źródło: A. Żołnierski red., (2007) Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2005-2006, PARP, Warszawa, s. 29

Analizując zatrudnienie w małych i średnich firmach po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej warto zwrócić uwagę na pewne zmiany, do których doszło w sytuacji tego sektora w stosunku do zmian na rynku pracy w ogóle. Kolejne lata członkostwa Polski w UE to bowiem lata wzmożonej migracji i emigracji Polaków do krajów Wspólnoty. Bezpośrednią konsekwencją takiego stanu rzeczy był ubytek ludności w Polsce, a także spadek bezrobocia (wykres 4). Fakt ten nie pozostał bez wpływu na przedsiębiorstwa, które stopniowo zaczęły odczuwać bark wykwalifikowanych pracowników.

Wykres 4. Stopa bezrobocia w Polsce w latach 1990–2009 (w %)

Źródło: A. Żołnierski red., (2007) Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2005-2006, PARP, Warszawa, s. 12 oraz Stopa bezrobocia w latach 1990-2009 (bezrobocie rejestrowane), GUS, <http://www.stat.gov.pl>

W 2007 roku w Urzędach Pracy odnotowano 11,2% wzrost liczby ofert pracy w stosunku do 2006 roku, a także wzrost liczby ofert niewykorzystanych dłużej niż 1 miesiąc – stanowiły one 44,8% wszystkich dostępnych ofert pracy. Pracodawcom coraz trudniej było znaleźć wykwalifikowanych pracowników. Z badania przeprowadzonego w tym okresie przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości wśród małych i średnich firm wynika, iż brak odpowiedniego personelu został uznany za jedną z podstawowych barier ograniczających rozwój tej grupy podmiotów. W 2007 roku na brak pracowników narzekało 66% badanych firm budowlanych, wskazujących na bariery podażowe, 42% firm przemysłowych i 38% firm usługowych. W ciągu jednego roku znaczenie tej bariery wzrosło aż o 15 punktów procentowych i wskazała ją co trzecia firma odczuwająca problemy podażowe (Żołnierski A., Zadur-Lichota P., 2008, s.26).

Podobnych wyników dostarczyło badanie wykonane w okresie lipiec 2007 – czerwiec 2008 przez Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych. Spośród ankietowanych firm niespełna 37% poszukiwało pracowników, a trzy czwarte z nich wskazywało na problemy z pozyskaniem wykwalifikowanej kadry. Z dopowiedzi udzielonych przez respondentów tego badania wynika ponadto, że te firmy, które poszukiwały pracowników, ciągle musiały oferować wyższe wynagrodzenia niż planowały (prawie 50%). Nieplanowany wzrost płac dotyczył najczęściej wysoko wykwalifikowanych pracowników fizycznych (64,4% wysoko wykwalifikowanych pracowników fizycznych poprzez groźbę odejścia wywalczyło sobie płacę wyższą niż uprzednio zaplanowano na to stanowisko).²

Niezaspokojony popyt na pracę znalazł więc wyraźne odzwierciedlenie we wzroście płac. Już w 2004 r. przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto pracowników etatowych zatrudnionych ogółem we wszystkich przedsiębiorstwach rosło bardzo szybko (o 9,3%). W

² Badanie „Monitoring kondycji sektora MSP 2008” zostało przygotowane przez ekspertów Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych Lewiatan i zrealizowane na zlecenie PKPP przez Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) w okresie 25 sierpnia – 30 września 2008 r. Przeprowadzono je na ogólnopolskiej losowej próbie 1100 aktywnych przedsiębiorstw prywatnych, zatrudniających 2 lub więcej pracowników. Wywiady z respondentami były realizowane metodą wywiadu bezpośredniego (face-to-face) przez ankierów CBOS. Badanie w warstwie dotyczącej konkretnych działań realizowanych przez przedsiębiorstwa objęło okres styczeń 2007 – czerwiec 2008 (część pytań i odpowiedzi dotyczy tylko 2007 r.). (Lewiatan: sektor małych i średnich przedsiębiorstw 2008, <http://www.egospodarka.pl>)

2005 roku tempo tego wzrostu było znacznie wolniejsze i wyniosło 2,7%. Natomiast w 2006 roku znów przyspieszyło i wyniosło 5,2%. Warto zwrócić uwagę, iż w 2006 roku tempo wzrostu przeciętnego wynagrodzenia brutto w małych i średnich firmach było niemal dwukrotnie szybsze niż w roku 2005 (Żołnierski A., Zadura-Lichota P., 2008, s.51).

Wzrost wynagrodzeń spowodowany sytuacją na rynku pracy nie był korzystny dla występujących po stronie popytu małych i średnich przedsiębiorstw. Płace wraz z wysokimi pozapłacowymi kosztami pracy zaczęły bowiem stanowić istotny element ponoszonych przez nie kosztów całkowitych wpływając znacząco na rentowność tej grupy podmiotów, a tym samym na ich rozwój.

W konsekwencji wysokiej stopy wzrostu gospodarczego wzrost kosztów utrzymania pracownika został jednak zrekompensowany wzrostem obrotów przedsiębiorstw. Mimo niekorzystnych zmian na rynku pracy wiele małych i średnich firm podejmowało więc działania w zakresie zatrudniania nowych pracowników chcąc wykorzystać istniejącą koniunkturę gospodarczą.

W tych okolicznościach wzrost bezrobocia na początku 2009³ wydaje się korzystny dla sektora MSP poszukującego kadry pracowniczej. Mimo finansowego kryzysu światowego polskie małe i średnie przedsiębiorstwa nadal bowiem zamierzają zwiększać zatrudnienie. Jak wynika z monitoringu przeprowadzonego w styczniu 2009 przez Agencję Badań Rynku „Opinia” wśród małych i średnich firm, w ciągu trzech kolejnych miesięcy 33 % badanych przedsiębiorstw planowało zainwestować w szkolenia pracowników, a 20% z nich chciało zwiększyć zatrudnienie. 33% z nich wśród metod ograniczenia skutków kryzysu finansowego dopiero na trzecim miejscu umieściło zmniejszenie zatrudnienia zamierzając w pierwszym rzędzie ograniczyć wydatki związane z marketingiem.⁴

Podsumowanie

Po pięciu latach, które minęły od akcesji Polski do Unii Europejskiej, można stwierdzić, iż integracja wpłynęła znacząco na prowadzenie działalności gospodarczej przez małe i średnie przedsiębiorstwa. Zmieniły się zarówno warunki funkcjonowania tej grupy podmiotów, jak i bariery ograniczające jej rozwój.

Wśród najważniejszych czynników wpływających na kondycję małych i średnich firm pojawiły się takie, które wcześniej w polskiej gospodarce w ogóle nie występowały. Zaliczyć do nich można problemy ze znalezieniem wykwalifikowanych pracowników. Przed integracją polski rynek pracy charakteryzował się bowiem wysoką stopą bezrobocia, która uległa drastycznemu obniżeniu w kolejnych latach członkostwa. W konsekwencji przedsiębiorstwa zaczęły konkurować ze sobą o pracowników oferując im wyższe wynagrodzenia oraz lepsze warunki pracy.

Wzrost płac spowodowany niekorzystną dla pracodawców sytuacją na rynku pracy oraz wysokie pozapłacowe koszty pracy wpłynęły negatywnie na rentowność małych i średnich firm, a tym samym na ich rozwój. Dzięki wysokiej stopie wzrostu gospodarczego skutki takiego stanu rzeczy zostały jednak ograniczone. Wraz ze zwiększonym popytem wzrosły bowiem obroty MSP rekompensując spadek zysków wywołany wzrostem kosztów związa-

³ W grudniu tego roku stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła 9,5 %, a liczba ofert pracy zgłoszonych do urzędów pracy – 46,3 tys. (Statystyki. Rynek pracy i bezrobocie w grudniu 2008, <http://www.bezrobocie.org.pl/x/426512>) Od końca grudnia 2008 do końca stycznia 2009 przybyło 160,3 tys. bezrobotnych, a stopa bezrobocia rejestrowanego wyniosła w końcu stycznia 10,5 % (Stopa bezrobocia w styczniu 2009 r. wzrosła do 10,5 proc., Gazeta prawna, 12.02.2009)

⁴ Badanie przeprowadzono w dniach 14-26 stycznia 2009 roku przez Agencję Badań Rynku OPINIA na zlecenie Centrum Informacji Gospodarczej (MSP: poszukiwanie pracowników trwa, 08.03.2009, <http://www.egospodarka.pl/38569,MSP-poszukiwanie-pracownikow-trwa,1,39,1.html>)

nych z utrzymaniem pracowników.

W konsekwencji tych przemian na rynku pracy wzrost stopy bezrobocia wywołany światowym kryzysem finansowym nie został oceniony przez polskich przedsiębiorców sektora MSP negatywnie. Wykorzystując zaistniałą sytuację uzupełnili oni swoje zasoby pracownicze nie planując znaczących zmian w zakresie ilości zatrudnionych osób.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bajer A., Zielenkiewicz M., Akcesja Polski do Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia dla małych i średnich przedsiębiorstw, www.janek.ae.krakow.pl (10.04.2009)
2. Dzierżanowski W., (1999), Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1997-1998, PARP, Warszawa
3. Jak integracja z Unią Europejską wpłynie na regiony (2003), Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa
4. Jak integracja z Unią Europejską wpłynie na regiony (2003), materiał prasowy, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa
5. Karwowski J., (1996), Rola firm finansowych w systemie funkcjonowania rynku [w:] Problemy usług finansowych w Polsce, materiały konferencyjne red. J. Karwowskiego, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin
6. Kisiel R., Babuchowska K., Integracja europejska - Szansa czy zagrożenie dla sektora MSP w Polsce, www.mikro.univ.szczecin.pl (10.04.2009)
7. Lewiatan: sektor małych i średnich przedsiębiorstw 2008, <http://www.egospodarka.pl>
8. MSP: poszukiwanie pracowników trwa, 08.03.2009, <http://www.egospodarka.pl> (10.04.2009)
9. Polityka rządu wobec małych i średnich przedsiębiorstw do 2002 roku, Projekt dokumentu z dnia 12.11.1998, Ministerstwo Gospodarki, Departament Rzemiosła Małych i Średnich Przedsiębiorstw, <http://www.mg.gov.pl/htm> (10.04.2009)
10. Rosiek J., (2007), Procesy migracyjne w Unii Europejskiej a funkcjonowanie rynku pracy w Polsce [w:] Wykorzystanie zasobów pracy we współczesnej gospodarce, red. D. Kopycińska, PRINT GROUP Daniel Krzanowski, Szczecin
11. Starczewska-Krzysztozek M., (2006), Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw 2006, Raport z badań Monitoring kondycji sektora MSP 2006, PKPP Lewiatan, Warszawa
12. Starczewska-Krzysztozek M., (2007), Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw 2006, Raport z badań Monitoring kondycji sektora MSP 2007, część I, PKPP Lewiatan, Warszawa
13. Starczewska-Krzysztozek M., (2008), Konkurencyjność sektora MSP w Polsce, PKPP Lewiatan, Warszawa
14. Statystyki. Rynek pracy i bezrobocie w grudniu 2008, <http://www.bezrobocie.org.pl> (10.04.2009)
15. Steinerowska-Streb I., (2003) Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w ramach łańcuchów franchisingowych, WSEiA, Bytom
16. Stieber K., Bariery ograniczające rozwój przedsiębiorstw sektora MSP – skutki dla Polski, www.ekonom.univ.gda.pl, s. 1 (10.04.2009)
17. Stopa bezrobocia w styczniu 2009 r. wzrosła do 10,5 proc., Gazeta prawna, 12.02.2009
18. Stopa bezrobocia w latach 1990-2009 (bezrobocie rejestrowane), GUS, <http://www.stat.gov.pl> (10.04.2009)
19. Tokaj-Krzewska A, Pyciński S. red., (2006), Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2004-2005, PARP, Warszawa

20. Wolański R., Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw – postęp czy stagnacja, www.ae.katowice.pl (10.04.2009)
21. Zieliński M., (2000), Możliwości zwiększania zatrudnienia w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw w warunkach integracji europejskiej [w:] Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu integracji europejskiej, red H. Lewandowski, WSEiA, Bytom
22. Zieliński M., (2003), Dostosowania podmiotów gospodarczych na rynku pracy do integracji gospodarczej [w:] Polska krajem Unii Europejskiej. Problemy Transformacji systemowej i regionalnej, red. A. Zagórska, K. Malik., M. Miszewski, Weisa w Bytomiu, Bytom.
23. Zuzek D., Rynek Pracy a rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce (z uwzględnieniem przykładu województwa małopolskiego) www.mikro.univ.szczecin.pl
24. Żołąński A. red., (2007), Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2005-2006, PARP, Warszawa
25. Żołąński A., Zadura-Lichota P., red., (2008), Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2007, PARP, Warszawa